

19. 5. 2016

Veźměte, prosíme, na vědomí, že text článku odpovídá platné právní úpravě ke dni publikace.

Zvažované zavedení plnohodnotné možnosti vyvinění právnických osob

Smyslem tohoto stručného článku je upozornění na aktuálně projednávanou novelu[1] zákona č. [418/2011](#) Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim (dále jen „zákon o trestní odpovědnosti právnických osob“) a zamyšlení se nad jejím případným dopadem na tzv. Criminal Compliance programy neboli česky trestněprávní programy jednotlivých firem. Těmito programy se s určitou mírou zobecnění mají na mysli ucelené systémy interních opatření, postupů (přístupů) a procesů, které směřují především k preventivnímu zamezení páčání trestné činnosti a zároveň se snaží případnou trestnou činnost detekovat a co nejvíce minimalizovat s tím související možné škody. Jak je přitom uvedeno níže, jsou tyto programy v současné době v České republice zaměřeny především na zamezení trestné činnosti řadových zaměstnanců dané společnosti.

TOMAN, DEVÁTÝ & PARTNEŘI
ADVOKÁTNÍ KANCELÁŘ

Autor přitom již obdobně zaměřený článek na tomto fóru publikoval před více než rokem, kdy upozornil především na hlavní změnu, kterou novela v tehdejší znění přinášela, a to sice na zavedení tzv. negativního výčtu trestných činů, díky kterému by nově mohla být právnícká osoba trestně odpovědná *de facto* za veškeré trestné činy s výjimkou těch, které budou výslovně uvedeny v § 7 zákona o trestní odpovědnosti právnických osob. Bylo zde upozorněno, že oproti současnému výčtu pozitivnímu, kdy se připouští trestní odpovědnost právnických osob v zásadě pouze za cca 80 trestných činů, by šlo o razantní rozšíření rozsahu trestní odpovědnosti právnických osob, což by vyvolalo i nutnost důsledné revize a aktualizace stávajících Criminal Compliance programů, přičemž tyto změny by samozřejmě znamenaly značné náklady těchto firem.[2] Zmíněný negativní výčet je přitom v novele stále obsažen. Nicméně z pohledu trestní odpovědnosti firem a jejich Criminal Compliance programů je nyní především důležité to, že jak bude uvedeno níže, uvedená novela zákona o trestní odpovědnosti právnických osob nabrala v určitém ohledu naprosto opačný trend, když je reálně ve hře zavedení mnohem širší možnosti vyvinění právnícké osoby z trestní odpovědnosti. Tento článek se tedy věnuje primárně právě této podstatné změně.

Návrh zavedení možnosti vyvinění a aktuální stav legislativního procesu

Jak již bylo naznačeno, na základě pozměňovacího návrhu poslanců ČSSD Marie Benešové a Jana Chvojky se do novely dostal mimo jiné návrh na doplnění § 8 zákona o trestní odpovědnosti právnických osob o nový pátý odstavec v tomto znění:

Právnícká osoba se trestní odpovědnosti podle odstavců 1 až 4 zproští, pokud vynaložila veškeré úsilí, které na ní bylo možno spravedlivě požadovat, aby spáchání protiprávního činu osobami uvedenými v odstavci 1 zabránila.

Jde tedy o možnost vyvinění se právnícké osoby, případně se někdy v této souvislosti hovoří též o

možnosti tzv. liberace.

Kromě uvedeného je vhodné alespoň stručně uvést i to, že novela byla rozšířena také o návrh změny § 8 odst. 1 písm. a) a b) zákona o trestní odpovědnosti právnických osob, a to v tom smyslu, že by zde mělo zjednodušeně řečeno dojít k určitému zúžení těchto skupin osob, u kterých je nyní dána v zásadě automatická přičitatelnost (za splnění zákonných podmínek) jejich jednání osobě právnické, a to pomocí zakomponování výrazu „osoba ve vedoucím postavení v rámci právnické osoby“. Tuto změnu lze z pohledu Criminal Compliance programů chápat pozitivně, neboť i pokud by nebyla přijata výše citovaná možnost vyvinění, fakticky by mohla rozšířit skupinu zaměstnanců nebo osob v obdobném postavení dle § 8 odst. 1 písm. d) zákona o trestní odpovědnosti právnických osob, u které, jak bude popsáno níže, je vyvinění v zásadě možné již dnes. Pan ministr Pelikán přínos této změny na svém vystoupení v Senátu ČR ilustroval příkladem uklízečky, která půjde koupit mycí prostředky, přičemž v takovou chvíli bude ze zákona oprávněna za právnickou osobu jednat a pokud za tyto prostředky nezaplatí (ukradne je), na základě dnešního znění § 8 odst. 1 písm. a) zákona o trestní odpovědnosti právnických osob by toto mělo být v zásadě přičteno dané právnické osobě. Nově však uklízečka nebude spadat pod toto ustanovení, neboť není „osobou ve vedoucím postavení v rámci právnické osoby“ a bude tedy spadat mezi zaměstnance, což znamená, že pro přičtení jejího jednání právnické osobě se bude vyžadovat naplnění dalších zákonných podmínek (k tomu viz níže).[3]

Pro úplnost je vhodné dále doplnit, že daná novela se týká i některých dalších ustanovení zákona o trestní odpovědnosti právnických osob (např. § 13 upravujícího vyloučení z promlčení).

Pokud jde o aktuální stav daného legislativního procesu, postačí zde pouze stručně uvést, že novelu již dne 27. 4. 2016 projednal Senát, který ji vrátil Poslanecké sněmovně ve znění dvou pozměňovacích návrhů, přičemž z pohledu tohoto článku je pak zásadní především druhý pozměňovací návrh senátorů, a to sice vypuštění výše citovaného návrhu nového pátého odstavce § 8 zákona o trestní odpovědnosti právnických osob. To tedy znamená, že senátoři uvedenou novinku odmítli. Nicméně, Poslanecká sněmovna může Senát stále přehlasovat a prosadit tak i zmíněné nové ustanovení týkající se možnosti vyvinění. To znamená, že definitivní osud novely je stále nejistý. Níže je proto uvedeno krátké zamyšlení nad tím, co by případné přehlasování Senátu a zakomponování uvedené možnosti vyvinění do zákona o trestní odpovědnosti právnických osob mohlo znamenat. Další projednání novely je přitom navrženo na pořad 47. schůze Poslanecké sněmovny, která se má konat od 24. května 2016.

Možnost vyvinění z pohledu Criminal Compliance programů

Zavedením nového odstavce 5 do § 8 zákona o trestní odpovědnosti právnických osob by bylo právnické osobě umožněno zprostit se své trestní odpovědnosti tím, že by prokázala, že vynaložila veškeré úsilí, které na ní bylo možno spravedlivě požadovat, aby spáchání protiprávního činu osobami uvedenými v § 8 odst. 1 zákona o trestní odpovědnosti právnických osob zabránila. Takováto možnost zproštění se odpovědnosti je přitom zcela logicky samotným základem pro vytváření Criminal Compliance programů. Jak již totiž bylo naznačeno, jsou tyto programy v České republice v současnosti do značné míry limitované, neboť jejich právním základem je § 8 odst. 2 písm. b) zákona o trestní odpovědnosti právnických osob. Z tohoto ustanovení totiž: „*vyplývá, že právnická osoba se může vyvinít z trestní odpovědnosti za trestný čin spáchaný jejím zaměstnancem, jestliže bude v rámci trestního řízení prokázáno, že tato právnická osoba, resp. její orgány provedly taková opatření, která jí ukládají právní předpisy nebo která lze od ní spravedlivě požadovat.*“[4] To tedy znamená, že určitá možnost vyvinění je již v současnosti v zákoně o trestní odpovědnosti právnických osob obsažena, nicméně je třeba zdůraznit, že pouze ve vztahu ke skupině osob, které lze nazvat řadovými zaměstnanci (v zákoně je uvedeno „zaměstnanec nebo osoba v obdobném postavení“). U ostatních

osob vyjmenovaných v § 8 odst. 1 písm. a) až c) zákona o trestní odpovědnosti právnických osob, tedy u statutárního orgánu či jeho člena, jiné osoby jednající za právnickou osobu, osoby vykonávající řídicí nebo kontrolní činnost nebo osoby vykonávající rozhodující vliv na řízení právnické osoby, lze však jejich jednání právnické osobě přičíst za splnění podmínek definovaných v návěti § 8 odst. 1 zákona o trestní odpovědnosti[5] vždy, tedy bez možnosti vyvinění. Jak již přitom bylo uvedeno, mohlo by díky novele dojít k faktickému rozšíření uvedené skupiny řadových zaměstnanců, u nichž je možné vyvinění již dnes, a to i bez přijetí navrhovaného odstavce 5. Nicméně zakotvení nové možnosti vyvinění bez ohledu na to, která konkrétní osoba v daném případě jednala, by téměř s jistotou vedla k výraznému posílení významu zmíněných Criminal Compliance programů, neboť se přímo nabízí, že právě tyto programy, resp. jejich faktické plnění a fungování by mohly být jedním z hlavních důkazů prokazujících ono „vynaložení veškerého úsilí“. Dle autora tohoto článku je toto přitom třeba chápat spíše pozitivně, neboť by tím byla právnickým osobám dána silnější motivace pro to, aby se chovaly ještě více zodpovědně a věnovaly patřičnou pozornost zakotvení a dodržování těchto programů, což by v konečném důsledku teoreticky mohlo vést k celospolečensky prospěšnému výsledku v podobě reálného snížení výskytu trestné činnosti.

Zde je vhodné zdůraznit, že skutečně efektivní a fungující Criminal Compliance program musí splňovat řadu podmínek. Velmi stručně lze jako příklad uvést to, že takové programy by měly být přizpůsobeny konkrétním potřebám dané společnosti, měly by být skutečnou součástí firemní kultury, měly by také soustavě zajišťovat vyhodnocování rizik, ale i vyhodnocování svého fungování a na jeho základě případně přistupovat k potřebným úpravám. Důležitá je samozřejmě důsledná komunikace, a to včetně různých školení zaměstnanců apod. Firmy by zároveň měly mít nastaveny své vnitřní procesy tak, aby byly schopné vyhledávat případná rizika či přímo již páchaní samotné trestné činnosti a na toto včas reagovaly jednak spoluprací s orgány činnými v trestním řízení, ale i svým vlastním interním systémem nápravných opatření. Právě uvedené přitom není vyčerpávajícím výčtem kritérií efektivního Criminal Compliance programu. Jde totiž o poměrně komplikovanou problematiku, která by překročila rámec tohoto článku. Důležité však je, že se musí jednat o skutečně fungující a důsledně uplatňovaný mechanismus v dané společnosti. To znamená, že obavy, které v souvislosti s dotčenou novelou zaznívají, a to sice, že by umožnila zproštění odpovědnosti de facto všech firem, které by si přijaly nějaký pěkně vypadající kodex, jsou do značné míry liché. Autor tohoto článku je totiž přesvědčen, že pokud by skutečně byla zmíněná možnost vyvinění přijata, bylo by vždy třeba prokázat, že daný program je skutečně efektivní a že splňuje výše naznačené. Lze si totiž jen velmi těžko představit, že orgány činné v trestním řízení by se spokojily s pouhým předložením několikastránkového etického kodexu. To, že naplnění podmínek pro zproštění se trestní odpovědnosti by bylo velmi obtížné, ostatně vyplývá také z vystoupení ministra spravedlnosti v Senátu, kde uvedl, že: *„(...) ze své předchozí praxe v této oblasti, byla rozsáhlá, v ní jsem nepotkal jedinou právnickou osobu u nás, kromě některých mezinárodních subjektů, která by podle mého názoru splňovala ty podmínky toho pátého odstavce. Takže pokud si někdo představuje, že si teď zpětně dopíše nějaký pěkný compliance program, a tím se tedy zbaví zpětně té odpovědnosti, tak to věřím, že spláče nad výdělkem.“* [6]

Na druhou stranu je zde vhodné férově upozornit na určitý problém, a to sice, že současný český právní řád nikde nevymezuje žádné základní parametry Criminal Compliance programů, přičemž toto neodstraňuje ani zmíněná novela. Právnické osoby tedy nebudou moci s jistotou určit, co že je vlastně to „vynaložení veškerého úsilí, které na nich lze spravedlivě požadovat.“ Pokud by tedy Poslanecká sněmovna přehlasovala Senát a byla by skutečně přijata uvedená možnost vyvinění, bylo by zřejmě velmi vhodné publikování určitých právně nezávazných pravidel či doporučení, kterými by se mohly společnosti při zavádění svých Criminal Compliance programů inspirovat. Takovouto příručku či metodiku by přitom měla vydat určitá autorita (např. Ministerstvo spravedlnosti či Unie státních zástupců České republiky). Šlo by tedy o právně nezávazná pravidla či principy, která by však právě díky autoritě jejich vydavatele mohla být pro společnosti velmi praktickým nástrojem. Ze

zahraničí jsou přitom obdobné dokumenty známy.

Z výše uvedeného je tak zřejmý určitý paradox ve vývoji zvažované novely zákona o trestní odpovědnosti právnických osob. V jeho původní podobě, tak jak byl navrhován, totiž znamenal pro právnické osoby riziko značného rozšíření jejich trestní odpovědnosti. Nyní by však teoreticky mohla umožnit také plnohodnotné využití Criminal Compliance programů jednotlivých firem. Dle autora tohoto článku by přitom tato změna neznamerala to, že firmy se budou moci zprostit své trestní odpovědnosti *de facto* automaticky pouhým odkazem na formálně přijaté vnitřní dokumenty. Je sice pravdou, že by samozřejmě velmi záleželo na tom, jak by k posuzování možnosti vyvinění v praxi přistupovaly orgány činné v trestním řízení. Autor tohoto článku je však přesvědčen, že by měly vyžadovat naplnění výše naznačených požadavků na Criminal Compliance programy. Pokud by tomu tak bylo, mohla by naopak uvedená změna přispět k určité kultivaci firemní kultury v této oblasti a také k rozvoji Criminal Compliance programů, což by ve svém důsledku mohlo mít celospolečenský pozitivní dopad. Pokud je totiž Criminal Compliance program skutečně správně nastaven, neměl by být chápán negativně jako jakési alibistické řešení umožňující nezodpovědným firmám uniknout svému trestněprávnímu postihu, ale naopak pozitivně v tom smyslu, že daná společnost skutečně vynaložila veškeré možné úsilí, aby páchaní trestné činnosti zabránila.

Mgr. Ondřej Cibák

[TOMAN, DEVÁTÝ & PARTNEŘI advokátní kancelář, s. r. o.](#)

Trojanova 12
120 00 Praha 2

Tel.: +420 224 918 490
Fax: +420 224 920 468
e-mail: ak@iustitia.cz

-----
[1] Novela je dostupná na [www](#), k dispozici >>> [zde](#)..

[2] Detailněji viz - dostupné na [www](#), k dispozici >>> [zde](#).

[3] Záznam z 23. schůze Senátu ze dne 27. 4. 2016 je dostupný na [www](#), k dispozici >>> [zde](#).

[4] Šámal, P. a kol.: Trestní odpovědnost právnických osob. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 211.

[5] V současnosti toto návětí § 8 odst. 1 zákona o trestní odpovědnosti právnických osob zní:

„Trestným činem spáchaným právnickou osobou je protiprávní čin spáchaný jejím jménem nebo v jejím zájmu nebo v rámci její činnosti, jednal-li tak (...)“. Uvedená novela ovšem nyní navrhuje zrušení slov „jejím jménem nebo“.

[6] Záznam z 23. schůze Senátu ze dne 27. 4. 2016 je dostupný na [www](#), k dispozici >>> [zde](#).

Další články:

- [Právo na přístup ke kamerovým záznamům: střet GDPR, informačního zákona a praxe veřejných institucí](#)
- [Postoupení pohledávky na výživné jako novinka právní úpravy účinné od 1. 1. 2026](#)
- [Jak zahájit provoz mezinárodní letecké linky do České republiky \(EU\): právní požadavky pro aerolinky ze třetích zemí](#)
- [Mimořádné vydržení a vývoj judikatury Nejvyššího soudu](#)
- [Preventivně-sankční funkce náhrady nemajetkové újmy za porušení osobnostních práv pohledem Ústavního soudu](#)
- [Odštěpný závod zahraniční společnosti optikou NIS2: Jak správně určit velikost podniku?](#)
- [Zápis ochranné známky bez komplikací. Klíčem k úspěchu je kvalitní předběžná rešerše](#)
- [Zneužití práva na přístup podle GDPR](#)
- [Byznys a paragrafy, díl 31. - létající pořizovatel ve světle nového stavebního zákona](#)
- [Právní povaha sítě elektronických komunikací - režim náhrady škody](#)
- [Náhrada ušlého nájemného při předčasném ukončení nájemní smlouvy na nebytové prostory](#)